

Türk Kütüphaneciliğine Hizmet Edenler :**FITRAT OZAN****M. Türker ACAROĞLU ***

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürlüğü'nün emekli uzmanlarından **Fitrat Ozan**, 19 Eylül 1985 perşembe günü İstanbul'da, Beylerbeyi semtindeki yazlık evinde göğüs kanserinden öldü. Ertesi gün, Şişli camiiinde kılınan öğle namazından sonra, «mütevazi» bir törenle, Kulaksız'daki aile kabristanına gömüldü. Cenaze töreninde, Derleme Müdürlüğünden emekli üç kişiyle kütüphanede görevli bir kişiden başka meslektaş bulunmadı ya da bulunamadı. (Bunun başlıca nedeni, herhalde, ölüm ilanının yalnızca «Hürriyet» gazetesinde çıkmış, orada çalıştığı kurumların belirtilmemiş olmasıdır.)

Tam adıyla **Hatice Fitrat Ozan** kimdir? İç Bedestenli Hacı Halit ile Fatma Zehra'nın torunu, Tophaneli Udi Mehmet Ali Ozan ile Ayşe Sıdika Ozan'ın ikinci kızı, Anamurlu öğretmen Rıza Çelebioğlu'nun baldızı, eşi Fazilet Çelebioğlu'nun kızkardeşidir. İstanbul'un Cihangir semtinde doğdu. (1333/1917) İstanbul'da 3 yıl süreli Bainte-Pulchérie adlı Fransız Ortaokulunu bitirdiğinden, çok iyi Fransızca bilirdi (Haziran 1937).

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünde devlet memurluğuna başladı (28 Şubat 1938). Derleme Müdürlüğü'nün kurucusu ve ilk müdürü rahmetli Selim Nüzhet Gerçek'le birlikte tam 7 yıl birlikte çalıştı.

Bu çalışmalarını Lâmia Kutan, Mansur Tekin ve Leman Şenalp'in müdürlük dönemlerinde de başarıyla sürdürdü. En sonunda, benim Derleme Müdürlüğüm zamanında, «ikâmet yevmiyesiz» olarak geçici bir süre için —ama bu süre tam dört yıl sürmüştür!— Ankara'da Millî Kütüphane'de görevlendirilmem üzerine, 30/12/1952 tarihinden 15/6/1955 tarihine dek, Derleme Müdür Vekili oldu, kadro ödeneğinin üçte biri oranında vekâlet ücreti de aldı.

* Emekli Derleme Müdürü

Derleme Müdürlüğünde, terfi ettiği dereceden bir kadro bulunmadığı için, kadrosunun Beyazıt Devlet Kütüphanesinden sağlandığı, ancak eski görevinde çalıştırılacağı Bakanlıkça bildirildi (14/8/1956). Bundan sonra, emekli oluncaya değin, aylığını hep oradan almayı sürdürdü, ama artık kütüphaneci olduğundan, kendisinden «kefalet aidatı» kesilmeye başlandı, yani aylığı eksilmiş oldu!

Bir sabah daireye gelirken düşerek ayağı burkulmuştu (Ekim 1965), o günden sonra «ortopedik» ayakkabı kullanmaya başladı. Birkaç yıl sonra, karnındaki bir kisten dolayı, Cihangir Kliniğinde ameliyat oldu (Kasım 1968, şifa ile taburcu edildi).

İstanbul Defterdarlığından Beyazıt Devlet Kütüphanesine gönderilen 15 Şubat 1971 günlü bir yazıya göre, 657 sayılı Devlet Memurları Yasasının 1327 sayılı Yasayla değiştirilen 45. maddesi 1 Mart 1971'de yürürlüğe gireceği için, 5439 sayılı yasa gereğince başka görevde çalıştırılanlara o tarihten sonra aylık çdenmesine yasal olanak kalmadığı bildirilmişti. **Fitrat Ozan**'ı ilgilendiren bu yazı Kütüphaneye Derleme'ye gönderildiyse de pek üzerinde duran olmadı.

Emekliliğine pek az bir süre kala, kadrosunun Derleme'ye naklini bir dilekçeyle istemesine karşılık, Derleme Müdürlüğünün o sırada bağlı bulunduğu Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar ve Basılı Eğitim Matzemeleri Genel Müdürlüğü'nden gelen 10/12/1973 günlü bir yazıyla, Kütüphane kadrosundaki görevine dönmesi için «muvafakat» verildiği öğrenildi. 36 yıl önce Derleme Müdürlüğünde başladığı ilk görevinin gene aynı çatı altında son bulmasını istiyordu, ama olmadı! O gün Genel Müdürlüğe yazdığım uzun bir yazıda, Derleme'nin en kıdemli, en bilgili, en deneyimli uzmanının kadrosuna (4/5) uygun bir kadronun sağlanmasını istedimse de buna olanak bulunmadığı 18/12/1973 günü bize bildirilmiştir. 1 Şubat 1974 günü esas görevinde işe başlaması istenince, **Fitrat Ozan**, o tarihte bir aylık yıllık izne çıkmıştır. Bu arada kadro sağlanması için, yeniden bir yazı yazılmışsa da gene redde uğramıştır. Sonunda, izinden dönünce, 5 Mart 1974 günü Derleme'den ayrılp Kütüphane'ye katılmıştır. Böylece, Dairesi'nden ve arkadaşlarından «arzusu hilâfına» koparılmış oldu.

Son bir gelişme olarak, 5 Haziran 1974 günlü dilekçesiyle, kendi isteğimle emekli olduktan sonra, yakında benden boşalacak olan Derleme Müdürlüğüne «naklen» atanmasını istedi, ben de bunu uygun görerek Genel Müdürlüğe bildirdimse de buna da «imkân» bulunamadığı, 15 Haziran 1974 günü bize bildirildi. Ta 1 Ağustos 1974'e değin, bu konuda olanaklar araştırılmışsa da hiçbir sonuç alınamamıştır.

Fitrat Ozan, Beyazıt Devlet Kütüphanesinde, kütüphaneci unvanıyla, yaklaşık bir buçuk yıl hizmet ettikten sonra, 14/4/1975 tarihinde kendi is-

teğiyle emekliye ayrılmak üzere dilekçe verdi ve ayrıldı (8/5/1975). Son itibakı: 4. derecenin 5. kademesi, 630 göstergeyle (1/6/1973).

Glümünden yaklaşık bir buçuk yıl önce göğsünden ameliyat olmuştu. «Amansız hastalık»tan kurtulamayarak, bu dünyadan göçüp gitti...

BİLİMSEL ÇALIŞMALARI

Fitrat Ozan, ağır ve yorucu olan görevine ciddilikle bağlı, çalışkan ve dürüst, başarılı bir memurdu. En büyük hizmeti, sanırım, **Türkiye Bibliyografyası**'nın 1953 yılı fasiküllerinin ve ikinci on yıllık (1939-1949) toplu ciltleri ve dizinlerinin hazırlanmasında görülmüştür. Bu yönü, Bibliyografya'nın 1953'e ait IV. fasikülü sonunda (**Asistan Fitrat Ozan**) kaydıyla belgelenmiştir; ancak, bu kaydı içeren yaprak, Millî Kütüphane Müdürü Adnan Otügen'in emriyle, çıkarılıp atılmıştır. (Bendeki nüshada, yerinde duruyor.)

1934 yılından başlayarak Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünce hazırlanıp yayımlanmış bulunan **Türkiye Bibliyografyası**, Millî Eğitim Bakanlığı Müdürler Komisyonunun 24 Ocak 1952 günlü, 24 sayılı kararı gereğince, Millî Kütüphaneye düzenlenip denetlenmekteyken, bu görevi 18 Mayıs 1955 günlü, 6568 sayılı ek yasayla Bibliyografya Enstitüsüne verilmiş bulunmaktaydı. Bu bakımdan, 1953 yılına ait Bibliyografya, Millî Kütüphane'de kurulan iki ayfı ekipçe hazırlanıp prova düzeltmeleri de oraca yapılarak ilk iki fasikül 1953'te, III. fasikül 1955'te IV. fasikül 1956'ın son günü (ben İstanbul'daki esas görevimin başına döndükten sonra), bunun yıllık dizinleri ise ancak 1960'ta basılıp yayınlanabilmiştir. İlk fasikülü tek başıma hazırlamış, bunda gerekli değişiklikleri yapmış, Evrensel Onlu Sınıflandırmanın Fransızca'dan yeni bir çevirisini yaparak ilk 3 rakama indirgenmiş biçimini de fasikülün baştarafına koymuştum. II. ve III. fasiküde asistanlarım Gülseren Öge ile İzzet Aran'dı. III. fasiküde ve yıllık dizinlerde ise, **Fitrat Ozan** bana yardım etti. Bu fasiküller, Ankara ve İstanbul Millî Eğitim Basımevlerinde Derleme Müdürlüğü adına basılmıştır. Bu yer ve el değiştirme döneminde, özellikle son fasiküllerine hazırlığı sırasında yapılan ekip değişikliği yüzünden Bibliyografya'da kimi önemli yanlışlar yapılmıştır. Çokluk anlamı bozacak nitelikteki bu yanlışların başlıcaları, III. fasiküle eklenen 8 sayfalık bir cetvelle düzeltilmeye çalışılmışsa da yıllık toplu dizinlerin Derleme Müdürlüğünce hazırlandığı sırada göze çarpan birtakım yanlışlar da dizinler fasikülünde düzeltilmiş, kimi eklemeler de yapılmıştır. 1954 yılına ait Bibliyografya da ancak 1960'da tek cilt halinde Millî Kütüphaneye hazırlanıp yayınlanabilmiştir.

Toplu on yıllık ciltlere gelince, **Fitrat Ozan**'ın, 1939'da basılan ilk on yıllık (1928-1938) ciltlerin hazırlık çalışmalarına da katıldığını sanıyorum. Ancak, ikinci on yıllık (1939-1948) toplu ciltlerin (3 cilt) başlıca hazırlayıcısı

odur, prova düzeltmelerini de o yapmıştır. Bu ciltlerin ilki 1957'de, ikincisi 1962'de, alfabe dizinlerini içeren üçüncüsü de 1964'te İstanbul'da Millî Eğitim Basımevinde —Derleme Müdürlüğü adına— basılıp yayımlanmıştır. 1948'den bu yana geçen 27 yıl içinde, ne yazık ki, daha sonraki on yıllıkların hiçbiri hazırlanıp yayımlanmamıştır. Millî Kütüphane'nin Bibliyografya Enstitüsünden bu işe de çaba harcamasını beklemek hakkımızdır, sanırım.

1964-1974 yılları arasındaki son on yılda, **Fıtrat Czan**, Derleme Müdürlüğünde yeni derlenen yayınların demirbaş defterlerine kaydı, dizi (seri) kayıtlarının kartonlara işlenmesi işlerinde çalışmıştır. Görev saatleri dışında ortaklaşa hazırladığımız iki kaynakça (bibliyografya) da şunlardır :

1 — **Türk halkbilgisi ve halk edebiyatı üzerine seçme yayınlar kaynakçası.**— Ankara, Türk Dil Kurumu, 1972. 80, 152 s., 10 TL.

1928'den Haziran 1972'ye dek yayımlanan kitap ve broşürleri içerir. Eski harfli dönemden, yabancı ülkelerde basılmış Türkçe ve yabancı dillerdeki yayınlardan önemli kimi kitapları da —fazladan— gösterir. Ayrıbasımı bulunan ya da bulunmayan önemli makaleler ile dergilerin belli-başlı özel sayıları da konu içine alınmıştır. Halkbilimi (folklor) de kapsayan kitapta, etnografya ile etnoloji konu dışı bırakılmıştır.

2 — **Türk halk ozanları ve destanları kaynakçası.** —İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Folklor Klübü, 1978. 80, 192 s.

Bu Klübün süreli yayını olan «Filklorla doğru» dergisinin özel sayısıdır (cilt IV, sayı 47-49, yıl 1978). 1973-1978 yıllarına ait yayınları içerir.

Değerli çalışma arkadaşım Tanrı'dan rahmet ve mağfiret, ölümü üzerine felç geçiren ablasına acil şifalar ve başsağlığı dilerim.